

РЕЦЕНЗИЯ

върху докторантски труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“. Професионално направление: 1.2. Педагогика. Докторска програма: Теория на възпитанието и дидактика.

Автор на докторантския труд: **Мария Илиева Вълкова**

Тема на докторантския труд: „Здравната култура в ценностната ориентация на съвременния ученик“

Научен ръководител: доц. д-р Маргарита Тенева

Рецензент: доц. д-р Коста Герджиков

Докторантският труд е с обем от 170 стандартни страници, които включват: въведение, три глави, заключение, използвана литература и приложения. Използвани са общо 138 източници, като 84 са на кирилица, 25 на латиница и 29 интернет ресурси.

Трудът е посветен на една изключително актуална проблема – формиране на ценностната система на подрастващите. Както в научно, така и в научноприложно отношение тази проблема е с висока степен на актуалност и нейната иманентна характеристика притежава перманентен характер. Основната причина за това е, че ако биологичният човешки индивид се ражда, то личността се формира през цялото онтогенетично развитие на човека, като водеща роля имат знанията-ценности, придобити чрез формалното възпитание и обучение. Затова те стоят в основата на преднамерената социализация на човека, който от ранна възраст трябва да осъзнае императива, че здравето и знанията не могат да се закупят с пари! А priori, те са пряко свързани с личностните качества на всеки субект и притежават индивидуални специфики.

В тази връзка, чрез своя докторантски труд Мария Вълкова показва висока степен на познаване състоянието на изследвания проблем, като много коректно отбелязва, че формирането на ценностната система е в пряка зависимост от индивидуалните особености на всеки човек и водещите социални фактори са: семейството, училището, социокултурната среда, средствата за масова комуникация. Тя напълно основателно отделя специално внимание на здравето като висша ценност, като необходимо условие и фактор за живот, благополучие, дълголетие и успех на човека. Тук М. Вълкова показва задълбочено познаване на значително количество публикации, пряко свързани с темата на изследването, като представя завидни умения за анализиране и творческа интерпретация на използваните литературни източници и ресурси. По-задълбочено анализира здравето от гносеологична гледна точка като състояние на уют, комфорт, равновесие, хармония и т.н., а също и като процес и резултат на динамичното взаимодействие между човека и средата. То е преди всичко процес на опознаване, т.е. усвояване на знания за себе си и за заобикалящата среда, от една страна, и от друга – осъзнаване и осмисляне на знанията, които водят до развиване на ценности, убеждения, потребности, умения и мотиви за опазване на здравето. А здравословният начин на живот осигурява реализирането на физическото, душевното и социалното благополучие на личността.

Обектът, предметът, основната цел, задачите и хипотезата на изследването са ясно, коректно и точно формулирани и са пряко свързани с темата на докторантския труд и неговия изследователски обseg. Проучвателният акцент на докторантката е насочен към влиянието на училищното здравно образование, върху здравната култура и ценностните нагласи на съвременния ученик. За да установи, апробира и анализира тази релация, то тя си поставя за цел изследването на основните параметри на здравната култура в контекста на ценностната ориентация на съвременните ученици, на базата на което предлага модели и технологии за оптимизиране на училищното здравно образование. Изследването има лонгитудинален характер и включва 381 ученици от 5. до 12. клас, при проучването на мястото на здравето в ценностната ориентация на съвременния ученик. Равнището на личната здравна култура е проучено сред 142 ученици на възраст от 13 до 19 години. Авторската инвариантна образователна технология за обогатяване на

здравната култура на учениците е експериментирана със седмокласници в учебните часове по биология и здравно образование.

Избраната методика на изследването е в пряко съответствие с целта и задачите на труда, като са използвани адекватни методи: теоретичен анализ и синтез, контент анализ, моделиране, педагогически експеримент, математико-статистически методи и др.

Докторантката М. Вълкова прави задълбочен обзор на възгледите на някои от по-значимите изследователи на ролята и значението на ценностите в човешкия живот. Напълно естествено и логично, тя отделя най-голямо внимание на Милтън Рокич, който поставя началото на съвременната психологична интерпретация при изследване на ценностите, които ги обуславя в два класа: терминални и инструментални. Създадената и експериментираната от Вълкова инвариантна педагогическа технология за обогатяване на здравната култура на учениците е по-пряко свързана с терминалните ценности, но това не означава, че инструменталните липсват. Нейната главна цел е насочена към усвояване на социални умения и компетенции за повишаване на здравната култура на учениците, което да реализира воденето от тях на здравословен начин на живот.

Добро впечатление прави, че докторантката не е пропуснала да спомене накратко и някои от българските изследователи в тази връзка, като: К. Байчинска, М. Гарванова, И. Петкова и И. Димитров.

Разглеждайки здравното образование в съвременното училище, което трябва да се съобразява със специфичните потребности на учениците, докторантката категорично набляга на факта, че холистичното разбиране за здравето предполага нов концептуален подход, който да отчита различните му измерения – физическо, психическо, емоционално, духовно и социално.

Подобаващо място е отделено и на основните фактори на здравното образование, които изключително много допринасят за реализирането му като целенасочен и организиран процес на формиране на здравни знания, умения, убеждения, отношения и компетенции у учениците.

Анализът на резултатите от докторантското изследване показва, че учениците притежават знания за водене на здравословен начин на живот, но

по-голямата част от тях не ги прилагат на практика. По този начин, се наблюдава противоречие между здравното съзнание и здравното поведение, което води до сравнително високо ниво на първото и доста ниско ниво на второто. Това налага необходимостта от повишаване на здравната култура на учениците, чрез училищно обучение, при което масово се използва създадената инвариантна педагогическа технология. Така чрез институираното обучение ученикът ще се формира като негов активен субект, при който съзнанието и поведението се намират в единство.

Докторантският труд е лично дело на Мария Вълкова, при което е налице реализиране на изследователската теза. Основните приноси отговарят на реалните постижения и обогатяват педагогическата теория и практика. Създаденият от докторантката инструментариум за изследване на параметрите на здравната култура би могъл да получи широко приложение в образованието на подрастващия.

Обобщавайки характеристиката на рецензирания докторантски труд, бих могъл да синтезирам следните съждения:

1. Като цяло той е четивен и прави много добро впечатление. Езикът и стилът на изложението са на научно ниво и са в синхрон с книжовните изисквания и норми.
2. Направен е богат и задълбочен литературен обзор, пряко свързан с целта и задачите на изследването.
3. Концептуално е създадена и емпирично е апробирана инвариантна образователна технология за обогатяване на здравната култура на учениците.
4. Избрана е адекватна методика и са използвани презентативни методи за изследване.
5. Очертани са конкретни перспективни мерки, които биха подобрили училищното възпитание и обучение на съвременните ученици.

Публикациите по темата на докторантския труд отговарят на изискванията както в количествено, така и в качествено отношение. Те са пет на брой, като три са в съавторство с научния ръководител, а две са самостоятелни. Три са отпечатани в Известия на Съюза на учените – Сливен, а две са от научни

конференции, като едната е международна и е проведена в Украйна. Всичките са пряко свързани с темата на изследването.

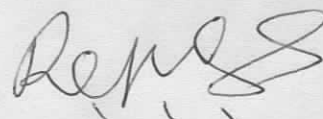
Авторефератът отразява основните моменти на докторантския труд, като адекватно ги представя. Изготвянето му е съобразено с изискванията, които се поставят в тази връзка.

Към докторантката има следната препоръка: Според мен, такова изследване се прави за първи път в България и ще бъде добре, ако то широко се популяризира и се издаде на т.нар. „висок печат“.

Предлагам на почитаемите членове на научното жури да гласуват положително за докторантския труд на Мария Илиева Вълкова на тема: „Здравната култура в ценностната ориентация на съвременния ученик“ и тя напълно заслужено да придобие образователната и научна степен „доктор“.

14.05.2024 г.

Рецензент:

(доц. д-р Коста Герджиков)